

УДК 745/749

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2023.4.8>**Міщенко Олена Володимирівна,**

кандидат технічних наук,  
старший викладач  
кафедри технологічної та професійної освіти  
і декоративного мистецтва  
Хмельницького національного університету  
ORCID ID: 0000-0001-9673-0216  
[el\\_mischenko@ukr.net](mailto:el_mischenko@ukr.net)

**Дорогань Ілона Вікторівна,**

кандидат філологічних наук, старший викладач  
кафедри образотворчого мистецтва і дизайну  
Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара  
ORCID ID: 0000-0002-3987-7470  
[Ilonadorogan69@gmail.com](mailto:Ilonadorogan69@gmail.com)

**Мельник Наталія Василівна,**

кандидат архітектури, доцент,  
доцент кафедри інформаційних технологій  
проектування та дизайну  
Інститут цифрових технологій, дизайну та транспорту  
Національного університету «Одеська політехніка»  
ORCID ID: 0000-0003-0921-8607  
[natalija.melnyk9@gmail.com](mailto:natalija.melnyk9@gmail.com)

## СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ

*Метою статті є розкриття сучасних тенденцій декоративно-ужиткового мистецтва в Україні. Актуальність теми дослідження обумовлена зростанням уваги до сучасного українського мистецтва та формування ідентичності українського мистецтва у період глобалізації.*

*У роботі визначено сутність поняття «декоративно-ужиткове мистецтво». Охарактеризовано основні його напрями. Описано особливості українського декоративно-ужиткового мистецтва.*

*Розкрито особливості керамічного виробництва на сучасному етапі. Перелічено основних митців даного напрямку та охарактеризовано їх вклад у розвиток декоративно-ужиткового мистецтва. Проаналізовано основні тенденції виготовлення художніх виробів з кераміки. Охарактеризовано основні теми робіт із кераміки.*

*Описано особливості гутнарства на сучасному етапі. Перелічено основних митців даного напрямку та охарактеризовано їх вклад у розвиток декоративно-ужиткового мистецтва. Визначено основні тенденції виготовлення виробів із гутного скла. Розглянуто сутність поєднання таких матеріалів як скло та метал, скло та волокно, скло та фольга, скло та емаль. Охарактеризовано основні теми робіт із скла.*

*Проаналізовано основні риси розвитку художнього текстилю на сучасному етапі. Визначено основні тенденції виготовлення виробів із художнього текстилю. Перелічено основних митців даного напрямку та охарактеризовано їх вклад у розвиток декоративно-ужиткового мистецтва. Розглянуто такі форми представлення виробів із художнього текстилю як інсталяції та ансамбляж.*

*Розкрито основні риси витинанки як декоративно-ужиткового мистецтва на сучасному етапі. Визначено особливості поєднання мотивів дерева та хреста під час витинання. Перелічено основних митців даного напрямку та охарактеризовано їх вклад у розвиток декоративно-ужиткового мистецтва. Описано такі тенденції витинанки як застосування ажурного вирізування, експонування без рам, використання довгих смуг білого паперу.*

*Узагальнено результати дослідження. Визначено перспективні напрями дослідження даної теми.*

**Ключові слова:** витинанка, гутнарство, декоративно-ужиткове мистецтво, кераміка, Україна, художній текстиль.

**Mishchenko Olena, Dorohan Iona, Melnyk Nataliia. CURRENT TRENDS OF DECORATIVE AND APPLIED ARTS IN UKRAINE**

*The purpose of the article is to reveal the modern trends of decorative and applied art in Ukraine. The relevance of the research topic is due to the growing attention to modern Ukrainian art and the formation of the identity of Ukrainian art in the period of globalization.*

*The work defines the essence of the concept of «decorative and applied art». Its main directions are characterized. Features of Ukrainian decorative and applied art are described.*

*The peculiarities of ceramic production at the modern stage are disclosed. The main artists of this direction are listed and their contribution to the development of decorative and applied art is characterized. The main trends in the production of artistic ceramic products are analyzed. The main themes of works on ceramics are characterized.*

*The features of hutnarstvo at the modern stage are described. The main artists of this direction are listed and their contribution to the development of decorative and applied art is characterized. The main trends in the production of tempered glass products have been determined. The essence of the combination of such materials as glass and metal, glass and fiber, glass and foil, glass and enamel is considered. The main topics of works from glass are characterized.*

*The main features of the development of artistic textiles at the modern stage are analyzed. The main trends in the production of art textile products have been determined. The main artists of this direction are listed and their contribution to the development of decorative and applied art is characterized. Such forms of presentation of artistic textile products as installations and ensembles are considered.*

*The main features of vytynanka as a decorative and applied art at the modern stage are revealed. The peculiarities of the combination of tree and cross motifs during carving have been determined. The main artists of this direction are listed and their contribution to the development of decorative and applied art is characterized. Such trends as the use of openwork cutting, exposure without frames, and the use of long strips of white paper are described.*

*The results of the research are summarized. Prospective research directions of this topic have been determined.*

**Key words:** vytynanka, handicrafts, decorative and applied art, ceramics, Ukraine, artistic textiles.

**Вступ.** Нині все більше уваги приділено культурі та історії нашої держави. Відповідно, традиції та промисли наших предків, відтворення мистецтва на сучасному етапі є перспективними напрямками дослідження вітчизняних вчених. При цьому значна увага приділена саме декоративно-ужитковому мистецтву.

Декоративно-ужиткове мистецтво – один із видів художньої діяльності, твори якого поєднують естетичні та практичні якості [1]. Воно має свій особливий художній сенс та свою декоративну образність та безпосередній зв'язок з побутовими потребами людей. Виготовляють твори декоративно-ужиткового мистецтва із різноманітних матеріалів, традиційно з дерева, глини, тканин, скла, металу.

Здебільшого класифікують твори декоративно-ужиткового мистецтва в основному за матеріалом і технологією виготовлення: художні тканини (килими, вибійка, батик, художнє в'язання, мереживо); художня кераміка (майоліка, фаянс, фарфор, кам'яна маса, шамот); художнє скло; меблі; одяг; ювелірні вироби; художній метал; художня обробка дерева (різьбярство, столярство, бондарство; художня обробка шкіри; народне малювання;

народна іграшка [2, с. 24]. В Україні сформувалося багато видів народного мистецтва: художня обробка дерева, каміння, металу; гончарств художня вишивка; ткацтво і килимарство; декоративний розпис. Тож дана тема потребує більш детального дослідження [3, с. 6].

**Матеріал та методи.** Матеріалом дослідження стали науково-практичні розробки вітчизняних вчених із питання сучасного стану розвитку декоративно-ужиткового мистецтва в Україні. Методами дослідження стали такі методи як опису, аналізу і синтезу, узагальнення, порівняння, літературного аналізу та контент-аналізу.

**Результати.** На сучасному етапі розвитку декоративно-ужиткового мистецтва в Україні, можна відмітити ряд характерних особливостей даного напрямку. Зокрема, якщо взяти до уваги пошук розвитку керамічного мистецтва, то воно спрямоване нині здебільшого на поєднання із різними видами мистецтва. Так, кераміка вдало поєднується із скульптурою, живописом, графікою. Тобто сучасні митці взяли за основу потребу у синтезі різних видів мистецтва та формування нового погляду на кераміку та гончарство [4, с. 16].

Варто виділити, що українські сучасні виробники художніх виробів з кераміки зосередилися на створенні нової форми виробів, надання їм конструктивності, врахуванні фактурних особливостей кераміки. Зокрема, митці у своїх роботах владо поєднують глину, фаянс, порцеляну, шамот, кам'яну масу. Основною ідеєю таких виробів є відображення крихкості, багатогранності, вічності [5, с. 12].

Сучасні митці велику увагу приділяють нетрадиційним образам та формам, синтезу народного та професійного мистецтва, пошукам культурних витоків та сучасного бачення. Зокрема, сюди можна віднести художників та виробників, як В. Бондарчук, Н. Ісупова, Н. Козак, Г. Семенко, В. Томашевська. Вони звертають значну увагу на глобалізацію, адже розуміють, що їхні витвори будуть цікавими представникам інших національностей, отже, за їх допомогою можна відобразити українську душу та історію народу [6, с. 20].

Основними тенденціями кераміки на сучасному етапі є наявність яскравого кольору, що повинен передавати енергетику та темперамент виробу. Крім того, провідними темами, які відтворені на керамічних виробках, є Всесвіт, єдність людини із природою, різноманіття людського життя. Все це здебільшого передається за рахунок фантазмагоричних візерунків та за допомогою контрастних кольорів [7, с. 18].

Зміни щодо розвитку декоративно-ужиткового мистецтва присутні також у розвитку гутнарства на сучасному етапі. Так, митці намагаються постійно удосконалювати технологію гутного скла та матованого кришталю, що дозволяє відобразити подібність між виробами із звичайного скла та склопластика, що дозволяє віднести мистецтво виготовлення гутного скла на новий рівень [8, с. 15].

Основними тенденціями виготовлення виробів із гутного скла нині є збільшення форм, тобто виготовлення масивних скляних виробів; надання виробам незвичної форми; передання ідеї виробу за рахунок нестандартного ритміко-пластичного ладу; переважання просторових композицій, які охоплюють все навколо. Такі вироби розраховані на формування певних асоціацій та метафор у споживача

культури, вже сама форма повинна передавати певний зміст.

Нині можна виокремити таких митців даного напрямку як А. Бокотей, О. Звір, Л. Мандрик, Р. Петрук. Їхні праці вирізняються за рахунок того, що скляні вироби є просторовими та об'ємними, відповідно, тіні від них формують своєрідний малюнок. Тому митці враховують у своїх виробках гру світла та тіней, що дозволяє формувати додаткову композицію при певному освітленні.

Можна відмітити однією з тенденцій, роботу із такими матеріалами як скло та метал, скло та волокно, скло та фольга, скло та емаль. Це дозволяє створювати скляні вироби із нестандартними властивостями, зокрема, робити їх менш крихкими, а також візуально надавати нових форм. Крім того, скляні вироби нині часто присипають порошком із матеріалів чи металів, що дозволяє формувати незвичні вироби. До того ж популярності набувають вироби із розбитого скла, що склеюються, утворюючи цікаві композиції, або ж поміщаються в епоксидну смолу, утворюючи як зображення, так і ефект тільки що розбитого предмету.

Ключовими темами гутнарства нині є космос, єдність природи з людиною, панування стихії, народження матерії. Митці часто експериментують із кольором, утворюючи палітру із контрастних кольорів. Зокрема, тенденцією є оформлення скляних виробів у червоно-чорній, чорно-білій, жовто-золотавій гамі. Крім того, часто виробам надають готичного вигляду [9, с. 6].

Поширеним напрямом досліджень декоративно-ужиткового мистецтва на сучасному етапі є розвиток художнього текстилю. Зокрема, сучасні митці все більше повертаються у своїх працях до прадавніх геометричних орнаментів, надаючи їм цікавого переосмислення. Поширеними нині є такі геометричні фігури на текстильних виробках як коло, квадрат, ромб, спіраль. Вони призначені для відображення сонця, хвилі, гір, стихій, сил природи [10, с. 80].

Основними тенденціями художнього текстилю є виготовлення виробів великих розмірів. Виробами великих розмірів є такі вироби,

розмір яких перевищує стандартний, зокрема, якщо це художній текстиль, то вироби більше 1 м у довжину. Такі вироби можуть бути також об'ємними та плоскими, що дозволяє зайняти більший простір.

Таке укрупнення призначене для відображення неосяжного простору українського текстильного мистецтва та захоплення нових площин за рахунок великих розмірів. Поширення також набувають такі тенденції як розпис на тканині, виготовлення масштабних гобеленів, колаж різних тканин у межах одного полотна.

Сучасними майстрами художнього текстилю є Н. Борисенко, Т. Кисельова, О. Мороз, М. Соколова. Вони переважно створюють свої художні текстильні вироби у стилях неоавангарду, постмодернізму, романтичного реалізму. Їхні текстильні вироби вдало поєднують тканину, живопис, графіку.

Вироби із художнього текстилю поступово стають частинами інсталяцій із інших матеріалів, що передає вагомий ідейний зміст. Зокрема, тканина поєднується із деревом, металом, папером. Це дозволяє сформуванню у спостерігача певне ідейне бачення твору. Наприклад, компонентом інсталяції може бути не лише тканина, але і старовинний виріб з неї, до прикладу, одяг, або ж елемент природи, такий як гілочка, листочок, шишка, каштан.

Крім того, вироби із художнього текстилю стають частинами ансамблю, тобто як komponуються із іншими матеріалами на великому та об'ємному полотні, так і самі виконують роль полотна для інших матеріалів. Часто ансамбль містить не лише тканину, але і вже готові вироби з неї, наприклад, рукавички, шапочки, шарфи. Це формує у споживача культури певні асоціації та дозволяє сформуванню ґрунтовне бачення української культури [11, с. 160].

Також в Україні поступово відроджується такий напрям як витинанка. Варто зауважити, що витинання є не просто вирізанням з паперу певних фігур, а мистецтвом, що потребує вагомих знань та вмінь. Зокрема, сучасними тенденціями витинання в Україні є чергування симетрії та асиметрії, зміщення білого

та чорного кольорів, пошук нових форм витинанки [12, с. 79].

Нині також спостерігається поєднання мотивів дерева та хреста. Дерево символізує у працях сучасних майстрів відродження та нове життя, а хрест – пам'ять про минуле та пережиті випробування. При цьому витинанки здебільшого мають сферичну чи напівсферичну форму, що символізує єдність життя. Окрім того, компонентами витинанок стають гілочки, листя, трава, ягоди.

Водночас нині витинанки мають багато елементів, які підкреслюються за рахунок декору. Орнаментальні смуги на витинанках прийнято нині виводити за межі простору, що демонструє безкінечність; витинанки часто діляться на кілька паралельних фрагментів, здебільшого від 4 до 5.

Сучасними українськими майстрами витинанки є О. Половна-Васильєва, Н. Сташкевич, О. Шинкаренко. Їхні вироби вирізняються за рахунок ажурного вирізування, експонування без рам, використання довгих смуг білого паперу. Витинанки майстринь є просторовими та охоплюють площину від підлоги до стелі. Їхні роботи діляться на зони, що дозволяє охопити кожний компонент [13, с. 52].

Необхідно зауважити, що для українських майстрів домінуючими є монохромні твори, при чому білий та чорний колір гармонійно поєднуються. Окрім того, колір вітчизняні майстри забезпечують за рахунок кольорового паперу чи картону. Також типовими тенденціями нині є дотримання готичної школи, де лінія поєднана з кольором.

**Висновки.** Отже, проведене дослідження дозволило виявити, що основними тенденціями декоративно-ужиткового мистецтва в Україні на сучасному етапі є укрупнення форм, просторовість та об'ємність, розподіл твору на площини та зони, використання контрастних кольорів, поєднання різних матеріалів, відображення тем Всесвіту та єдності людини з природою. При цьому значна увага приділена також співвідношенню даного мистецтва із іншими видами мистецтва. Також необхідно зауважити, що у подальшому перспективними напрямками дослідження може бути питання сучасного стану настінного роз-

пису як мистецтва, основні тенденції килимарства, відображення декоративно-ужиткового мистецтва за допомогою цифрових технологій.

#### Література:

1. Декоративно-ужиткове мистецтво України. URL: [https://vue.gov.ua/%D0%94%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D1%83%D0%B6%D0%B8%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5\\_%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE\\_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8](https://vue.gov.ua/%D0%94%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D1%83%D0%B6%D0%B8%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8) (дата звернення: 21.11.2023).
2. Бурковська Л. Сучасне українське декоративне мистецтво: збереження національної своєрідності в умовах глобалізації. Київ: НАН України, 2019. 240 с.
3. Давидова М. Основні тенденції розвитку сучасного аматорського декоративно-ужиткового мистецтва. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*. 2019. Вип. 1. С. 5–9.
4. Савченко В. Культурологічні аспекти практик Handmade як форм декоративно-ужиткового мистецтва. Харків: Харківська державна академія культури, 2023. 169 с.
5. Вахрамеева Г. Практикум з декоративно-прикладного мистецтва»: програма навчальної дисципліни. Луцьк: Видавництво: Поліграфічний центр «Друк Формат» ФОП Pokora I.O., 2017. 24 с.
6. Федоренко С. Розвиток вищої художньої освіти та її вплив на становлення декоративно-ужиткового мистецтва в Україні. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. 2016. Вип. 5. С. 20–23.
7. Савцова О. Історія та розвиток керамічного виробництва. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. 182 с.
8. Бокотей М. Історія художнього скла кінця ХХ – початку ХХІ століття. Львів: ЛНАМ, 2020. 152 с.
9. Бокотей М., Бенях Н., Принада О., Іванишин О. «Проектування художнього скла». Львів: ЛНАМ, 2020. 68 с.
10. Чегусова З. Всеукраїнські Трієнале художнього текстилю Національної спілки художників України: історія виникнення, мистецькі спрямування. *Історія*. 2018. Вип. 4. С. 77–83.
11. Майданець-Баргилевич О. Формування і розвиток Київської школи художнього текстилю: традиції та новації. *Культура і сучасність: альманах*. 2021. Вип. 1. С. 158–165.
12. Храмова-Баранова О. Витинанка в контексті сучасної візуальної культури України. *Історія науки і техніки*. 2018. Вип. 1. С. 76–82.
13. Гальчинська О. Художні образи української витинанки як джерело натхнення в графічному дизайні. *Актуальні проблеми сучасного дизайну*. 2022. Вип. 1. С. 50–53.

#### References:

1. Dekoratyvno-uzhytkove mystetstvo Ukrainy [Decorative and applied art of Ukraine]. Retrieved from: [https://vue.gov.ua/%D0%94%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D1%83%D0%B6%D0%B8%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5\\_%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE\\_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8](https://vue.gov.ua/%D0%94%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D1%83%D0%B6%D0%B8%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8) [in Ukrainian].
2. Burkovs'ka, L. (2019). Suchasne ukrayins'ke dekoratyvne mystetstvo: zberezhennya natsional'noyi svoyeridnosti v umovakh hlobalizatsiyi [Modern Ukrainian decorative art: preservation of national identity in the conditions of globalization]. Kyiv: NAN Ukrainy, 240 s. [in Ukrainian].
3. Davydova, M. (2019). Osnovni tendentsiyi rozvytku suchasnoho amators'koho dekoratyvno-uzhytkovoho mystetstva [The main trends in the development of modern amateur decorative and applied art]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni H.S. Skovorody*, 1, 5–9 [in Ukrainian].
4. Savchenko, V. (2023). Kul'torolohichni aspekty praktyk Handmade yak form dekoratyvno-uzhytkovoho mystetstva [Cultural aspects of Handmade practices as forms of decorative and applied art]. Kharkiv: Kharkivs'ka derzhavna akademiya kul'tury, 169 s. [in Ukrainian].
5. Vakhrameyeva, H. (2017). Praktykum z dekoratyvno-prykladnoho mystetstva»: prohrama navchal'noyi dystsypliny [Workshop on decorative and applied art: program of the educational discipline]. Luts'k: Vydavnytstvo: Polihrafichnyy tsentr «Druk Format» FOP Pokora I.O., 24 s. [in Ukrainian].
6. Fedorenko, S. (2016). Rozvytok vyshchoyi khudozhn'oyi osvity ta yiyi vplyv na stanovlennya dekoratyvno-uzhytkovoho mystetstva v Ukraini [The development of higher art education and its influence

on the formation of decorative and applied art in Ukraine]. *Visnyk Cherkas'koho natsional'noho universytetu imeni Bohdana Khmel'nyts'koho*, 5, 20–23 [in Ukrainian].

7. Savvova, O. (2022). Istoriya ta rozvytok keramichnoho vyrobnytstva [History and development of ceramic production]. Kharkiv: KHNUMH im. O. M. Beketova, 182 s. [in Ukrainian].

8. Bokotey, M. (2020). Istoriya khudozhn'oho skla kintsya KHKH – pochatku KHKHI stolittya [The history of artistic glass of the end of the 20th – beginning of the 21st century]. L'viv: LNAM, 152 s. [in Ukrainian].

9. Bokotey, M., Benyakh, N., Prynada, O., Ivanyshyn, O. (2020). «Proektuvannya khudozhn'oho skla» [«Art glass design»]. L'viv: LNAM, 68 s. [in Ukrainian].

10. Chehusova, Z. (2018). Vseukrayins'ki Triyenal khudozhn'oho tekstylyu Natsional'noyi spilky khudozhnykiv Ukrayiny: istoriya vynyknennya, mystets'ki spryamuvannya [All-Ukrainian Triennial of Artistic Textiles of the National Union of Artists of Ukraine: History of Origin, Artistic Directions]. *Istoriya*, 4, 77–83 [in Ukrainian].

11. Maydanets'-Barhylevych, O. (2021). Formuvannya i rozvytok Kyyivs'koyi shkoly khudozhn'oho tekstylyu: tradytsiyi ta novatsiyi [Formation and development of the Kyiv school of artistic textiles: traditions and innovations]. *Kul'tura i suchasnist': al'manakh*, 1, 158–165 [in Ukrainian].

12. Khramova-Baranova, O. (2018). Vytynanka v konteksti suchasnoyi vizual'noyi kul'tury Ukrayiny [Vytynanka in the context of modern visual culture of Ukraine]. *Istoriya nauky i tekhniky*, 1, 76–82 [in Ukrainian].

13. Hal'chyns'ka, O. (2022). Khudozhni obrazy ukrayins'koyi vytynanky yak dzherelo natkhnennya v hrafichnomu dyzayni [Artistic images of Ukrainian Vytynanka as a source of inspiration in graphic design]. *Aktual'ni problemy suchasnoho dyzaynu*, 1, 50–53 [in Ukrainian].